

## TERMINOLOGINYTT

Denna information skickas till Socialstyrelsens terminologinätverk. Vill du inte få informationen fortsättningsvis så är jag tacksam om du kontaktar [terminologi@socialstyrelsen.se](mailto:terminologi@socialstyrelsen.se)

### Året som gått

---

Året går mot sitt slut och mycket har hänt inom terminologiområdet. Under det gångna året har terminologerna på Socialstyrelsen arbetat efter *Strategin för en enhetlig användning av begrepp och termer* för att stärka terminologiarbetet internt på myndigheten. Vi har även inriktat oss på att aktivt nå ut med nationellt överenskomna begrepp och termer för att öka kännedomen om och användningen av Socialstyrelsens termbank hos huvudmän och personal inom vård och omsorg. Det är ett arbete som kommer att intensifieras under nästa år.

Den 1 juli 2009 trädde den nya Språklagen i kraft. Lagen framhåller bland annat att myndigheterna har ett särskilt ansvar för fackspråken inom deras respektive område. Läs mer i detta nummer av *Terminologinytt* om språklagen och vad den kan betyda för oss som arbetar med begrepp och termer inom vård och omsorg.

Utgångspunkterna för terminologiarbetet är som alltid klientens/brukarens och patientens säkerhet. Med nationellt överenskomna begrepp och termer minskas risken för missförstånd och missöden på grund av oklarheter i såväl kommunikation som dokumentation. Det skapas förutsättningar för enhetlig tolkning av innebörden i de begrepp som används för att mäta, registrera och jämföra uppgifter om kvalitet, effektivitet och kostnad. Även kommunikationen inom och mellan IT-system blir säkrare genom att information kan överföras med bibehållet innehåll.

***Ett gott nytt år önskar Socialstyrelsens terminologer er alla!***

## Terminologirådets möte den 5 november 2009

---

Terminologirådet, med representanter för Sveriges kommuner och landsting, Socialstyrelsen och privata vårdgivare, hade möte den 5 november. Terminologirådet fattade följande beslut om rekommenderad användning och publicering i termbanken, se [Socialstyrelsens termbank](#) för definitioner.

### 1 Begrepp inom området levnadsvanor

Följande nya begrepp inom området levnadsvanor har publicerats i termbanken:

hälsofrämjande åtgärd
förebyggande åtgärd
primärprevention
sekundärprevention
profylax
screening
levnadsvana
livsvillkor
levnadsförhållanden

Definitionerna har arbetats fram i en arbetsgrupp som består av sakkunniga inom projektet Nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder samt terminolog vid Socialstyrelsen. Arbetet har även lett till revidering av definitionerna till begreppen *hälsa* och *ohälsa*, som finns i termbanken sedan tidigare. Resultatet har förankrats genom intern remiss, i möten med en extern referensgrupp och en samrådsgrupp (SKL, SBU, Folkhälsoinstitutet och Livsmedelsverket), och genom bred extern remiss.

### 2 Begrepp inom området familjerätt

Följande nya begrepp inom området familjerätt har publicerats i termbanken:

föräldraskapsutredning
FÖR-protokoll

I den officiella statistiken om familjerätten för 2008 förekommer för första gången frågor om fastställande av föräldraskap. Definitioner av *föräldraskapsutredning* och *FÖR-protokoll* samt revidering av tidigare definitioner till *faderskapsutredning* och *S-protokoll* har därför arbetats fram av en arbetsgrupp bestående av sakkunniga och terminolog vid Socialstyrelsen. De framtagna förslagen har varit på extern remiss.

### 3 Begrepp inom området varningsinformation

Följande nya begrepp inom området varningsinformation har publicerats i termbanken:

Observandum
Uppmärksamhetsinformation
Varningsinformation

I rapporten RIV Informationsspecifikation, Verksamhetsdokumentation för Varningsinformation etapp 2 finns några begrepp med tillhörande definitioner som har med varningsinformation om t.ex. överkänsligheter och smittsamma sjukdomar att göra. Några begrepp från Varningsinformation etapp 1 finns sedan tidigare i termbanken (såsom allvarlighetsgraderna *besvärande*, *livshotande* och *skadlig*). Begreppet *uppmärksamhetssignal* fanns tidigare i termbanken med definition från Varningsinformation etapp 1, men definitionen har reviderats i etapp 2. Begreppet *varning överkänslighet* har strukits i termbanken eftersom det är ersatt av begreppet *varningsinformation*. Begreppen har varit på internremiss på Socialstyrelsen.

### 4 Begreppen *patientjournal* och *journalhandling*

Följande nya begrepp har publicerats i termbanken:

journalhandling
-----------------

I Socialstyrelsens termbank fanns tidigare begreppet *patientjournal* med definition från den nu ersatta patientjournallagen (1985:562). Termbanken har uppdaterats med definitionen från patientdatalagen (2008:355).

Begreppet *journalhandling* har inte funnits i termbanken tidigare. Definitionen av begreppet *journalhandling* har förenklats jämfört med patientdatalagen genom att inledas med *handling som ...* Innehållet i definitionen är dock detsamma. I termbanken finns sedan tidigare begreppet *handling* med definition *framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel*. Patientdatalagens definition av *journalhandling* inleds med just *framställning i skrift eller bild ...* Begreppen har varit på internremiss på Socialstyrelsen.

### 5 Begreppet *tolktjänst*

Definitionen av begreppet *tolktjänst* i termbanken har av sakkunniga uppfattats som snäv och missvisande. En definition av *tolktjänst* anses inte nödvändig och därför har begreppet strukits ur termbanken.

## Pågående terminologiarbeten

### **Arbete kring vårdadministrativa begrepp och termer**

En arbetsgrupp bestående av Arkitekturledningen (TIS), Sveriges Kommuner och Landsting och Socialstyrelsen har under hösten bildats kring problematiken med enhetligt regelverk och kodverk som preciserar definitioner av begrepp i hälso- och sjukvårdsstatistiken. Den övergripande målsättningen är att löpande utarbeta och förvalta regel- och kodverk för vårdadministrativa begrepp och termer. I och med att det inte finns någon formell organisation för dessa frågor är det som ett första steg arbetsgruppens uppgift att ge förslag på hur detta arbete kan bedrivas, organiseras och förvaltas framöver.

### **Gränsdragningen mellan terminologiarbete och begreppsmodellering**

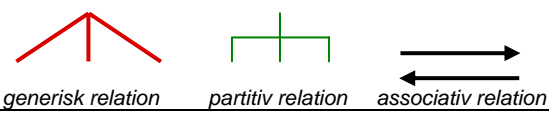
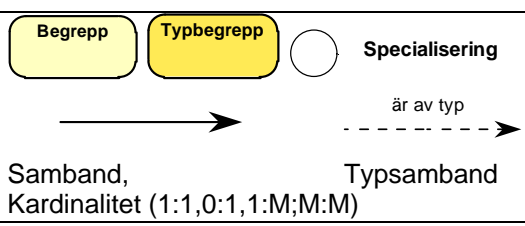
Det finns olika metoder för att identifiera, strukturera och kommunicera information. Det har inte varit helt tydligt vad som skiljer terminologiarbete och begreppsmodellering från varandra. I båda metoderna talas om begreppsanalys, begrepp, termer, definitioner etc. men menar man samma sak? Terminologer på Socialstyrelsen har tillsammans med modellerare i NI-projektet (nationell informationsstruktur) skrivit ett utkast till dokument som beskriver vad terminologiarbete respektive begreppsmodellering går ut på. Där framgår det att terminologiarbete och begreppsmodellering har olika syften.

För att uppnå ett mål, som till exempel den nationella informationsstrukturen för vård och omsorg, behöver de olika metoderna användas utifrån sina respektive förutsättningar. Samtidigt behövs båda metoderna för att uppnå målet eftersom de kan komplettera varandra för att nå en ökad precision i informationsstrukturen. Samarbete är därför viktigt. Ett smakprov på de olika metoderna ges i nedanstående tabell.

# NYHETSREV

December 2009

Terminologi

Rubrik	Terminologiarbete	Begreppsmodellering
Mål	Ett gemensamt fackspråk för vård och omsorg.	Gemensamma entydiga begrepp inom ett verksamhetsområde.
Syfte	Att få fram generella begreppsdefinitioner och genomsynliga termer som kan användas i olika sammanhang inom samma fackområde.	Att beskriva verksamhetens begrepp och hur de hänger ihop som en del i en verksamhetsmodell.
Metod	Den begreppsanalys som bl.a. beskrivs i ISO 704.  Samarbete mellan terminologer och sakkunniga inom fackområdet.	Att både grafiskt och textuellt beskriva begrepp. Metoden beskrivs närmare i "Att mena och mäta samma sak" ISBN 9789144040035.
Notation	Se ISO 704:2000 och ISO 1087-1:2000. Se även Terminologins terminologi: begreppsdiagrammen, TNC.   <i>generisk relation    partitiv relation    associativ relation</i>	 Samband, Kardinalitet (1:1,0:1,1:M;M:M) Typsamband Egenskapssamband, specialiseringar och typsamband.
Relationer	Generisk, partitiv, associativ (enligt ISO 704).	Egenskapssamband, specialiseringar och typsamband.
Utgångspunkt/Initiativ	Problemställning från sakkunniga inom fackområdet.	En verksamhet som ska beskrivas i något syfte.
Begreppsrepresentation	Språklig begreppsrepresentation: 1. Terminologisk definition som bygger på överordnat begrepp samt väsentliga och särskiljande kännetecken. 2. Term som benämner ett begrepp.  Icke-språklig begreppsrepresentation: 1. Begreppsdiagram	Grafisk begreppsrepresentation samt textuell beskrivning. Representeras som rundade rektanglar samt sambandspilar. Se notation ovan.
Resultat	Rekommenderade termer och definitioner i termbank eller terminologisk ordlista. Kan kompletteras med begreppsdiagram.	En begreppsmodell innehållande en eller flera grafer samt textuella beskrivningar.

## Översättningen av SNOMED CT

Inom projektet Nationellt fackspråk för vård och omsorg översätts det brittisk-amerikanska begreppssystemet SNOMED CT till svenska. I dagsläget är 195 000 begrepp godkända och det återstår att översätta 70 000. Översättningen beräknas vara färdig i augusti 2010. Översättningen görs av medicinska översättare och granskas av kliniskt verksamma kvalitetsgranskare. I oktober utbildades fem nya kvalitetsgranskare från Läkemiddelverket för att granska SNOMED CT:s substans- och läkemiddelbegrepp.

### Vårdplaner

Begrepp för planer och planering som förekommer inom vård och omsorg är inte alltid enhetligt och entydigt benämnda och beskrivna.

Utifrån Socialstyrelsens regeringsuppdrag för ett nationellt fackspråk inom vård och omsorg som innebär att samordna, utforma, förvalta och kommunicera nationellt överenskomna begrepp och termer ser vi behovet av att myndigheten tar ett samlat grepp om dessa begrepp och termer. Under hösten och vintern 2009 reds begreppen ut internt på Socialstyrelsen för att sedan ses över och förankras externt genom en bred remiss.

### Sveriges nya språklag

---

Sverige har sedan den 1 juli 2009 en språklag. Den reglerar bl.a. att svenska språket är huvudspråk och att myndigheterna har ansvar för fackspråken. På termkonferens i Uddevalla presenterades språklagen och innebörden för myndigheterna.

I 12 § språklagen står det att "Myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas".

Myndigheter inom vård och omsorg är kommuner, landsting och regioner samt Socialstyrelsen och LäkeMedelsverket. Det finns också andra myndigheter t.ex. Försäkringskassan som använder vård och omsorgsbegrepp. Lagen säger att "Där ett flertal myndigheter delar ett fackområde [...] kan ansvaret med fördel samordnas och eventuellt centraliseras".

Propositionen säger att "Viktiga förutsättningar för att svenskan även i framtiden ska kunna fungera som huvudspråk är att det sker ett fortlöpande terminologiarbete som följer utvecklingen inom olika områden och även att den svenska terminologin används."

Vad betyder lagen konkret för oss som arbetar med begrepp och termer i vård och omsorg? Först och främst ska vi se lagen som ett starkt argument för att terminologiarbetet är viktigt och att det behövs både enhetliga metoder, kompetens och resurser för att uppfylla lagens intentioner. Socialstyrelsen tar det övergripande ansvaret för den nationella terminologisamordningen inom fackområdet vård och omsorg och alla myndigheter inom fackområdet måste ta sitt ansvar men det räcker inte, vi måste också tillsammans se till att terminologin utvecklas, görs tillgänglig och används!

*Vill du se bilderna till presentationerna från termkonferensen i Uddevalla så gå in på <http://www.termkonferens.se/program.html>. Bilderna ligger i programmet under Anna-Lena Buchers resp. Ulla Gerdins presentationer.*

Läs mer om språklagen på [Språkrådets webbplats](#)

# NYHETSBRÉV

December 2009

Terminologi

## Socialstyrelsens nya webbplats

---

Den 9 september lanserade Socialstyrelsen en helt ny webbplats som ska ge våra besökare större användarnytta och tydligare vägledning.

Socialstyrelsens nya webbplats bygger på ny teknik, har ny struktur samt nytt och omarbetat innehåll. Syftet är att bättre tillgodose användarnas behov av att hitta rätt och hålla sig uppdaterade inom sina intresseområden. Det ska bli lättare att hitta våra föreskrifter, riktlinjer, rapporter och blanketter.

Adressen till webbplatsen är som tidigare [www.socialstyrelsen.se](http://www.socialstyrelsen.se) och kortadressen till terminologi är [www.socialstyrelsen.se/terminologi](http://www.socialstyrelsen.se/terminologi).

**För mer information:**

[Socialstyrelsens termbank](#)

[Socialstyrelsens terminologiarbete](#)

[Projektet Nationellt fackspråk inom vård och omsorg](#)